

Martiriul lui Baba Novac

În timp ce Mihai Viteazul se afla în pribegie la Praga, încercând să recâștige bunăvoința împăratului Rudolf al II-lea, Baba Novac, căpitanul său sârb, a fost executat în piața centrală a Clujului. După ce voievodul fusese înfrânt de numeroșii săi dușmani și obligat să ia calea exilului, Baba Novac intrase, în decembrie 1600, în serviciul generalului Basta, care îi încredințase misiunea de a apăra frontiera Transilvaniei în zona Lipovei. În momentul în care transilvănenii au reînceput să dea semne de nemulțumire față de stăpânirea imperială, Basta a încercat să le recâștige bunăvoința predându-li-l pe fostul general al lui Mihai. Baba Novac a fost adus la Cluj de soldați aflați în serviciul lui Basta, la 3 februarie 1601 și executat două zile mai târziu în piața centrală a orașului, împreună cu duhovnicul său sârb. Dacă am spune că el a fost ars pe rug nu am avea decât o foarte palidă imagine a înfiorătorului supliciu la care au fost supuși doi oameni care trecuseră de 70 de ani. Baba Novac și preotul sârb au fost legați de două grinzi orizontale, asemănătoare unor frigări uriașe, pe care călăii le învârteau deasupra focului. În prealabil, ei au fost schingiuiți și, parțial, jupuiți de piele. Victimele erau stropite, din când în când, cu apă, pentru ca supliciuul lor să fie cât mai îndelungat. Execuția a durat aproape o oră și jumătate, până în momentul în care Basta, care privea acest "spectacol" de la una dintre ferestrele reședinței princiare, a cerut ca victimele să nu mai fie udate cu apă și să fie lăsate să moară. După execuție, trupurile celor doi au fost scoase în afara cetății și înfipte în două țepe ridicate în apropierea Turnului Croitorilor. Carnea lor a fost devorată de corbi, astfel încât, după câteva zile, nu mai rămăseseră din ei decât

oasele. Buni gospodari, clujenii au consemnat în detaliu, în socotelile oraşului, cheltuielile reclamate de această execuţie. La data de 6 februarie întâlnim următoarele consemnări: "Am dat ȝiganilor pentru că au schingiuit, au torturat, au fript şi au tras în ȝeapă pe Baba Novac şi pe Preotul, florini 7, dinari 50 ... Am plătit, pentru Baba Novac şi Preotul, celor doi călăi florini 3 ... Am plătit lui Luca Ácsi, pentru că a cioplit ȝeapa pentru Baba Novac, florini 2."

Basta îl oferise nobililor pe Baba Novac cu scopul de a recâştiga bunăvoinţa acestora şi a-i determina să-şi păstreze credinţa faţă de împăratul Rudolf al II-lea. Instalat la Cluj, într-o casă situată în actuala Piaţă a Muzeului - cunoscută, ulterior, sub numele de "casa Basta" - generalul imperial a participat, fără succes, la lucrările Dietei Transilvaniei. Fără a fi impresionaţi de prezenţa lui, nobilii transilvăneni reuniţi în catedrala Sf. Mihail l-au ales, din nou, ca principe al Transilvaniei pe Sigismund Báthory. Pentru că acesta nu se afla în ţară, adunarea i-a încredinţat regenţa lui Ştefan Csáky, iar apoi a intonat un Te Deum laudamus. Consilierii transilvăneni s-au deplasat, călare, până la reşedinţa princiară, decizia Dietei fiind vestită public de la ferestrele acesteia. În prealabil, cu începere din data de 3 februarie, porţile oraşului fuseseră închise. Ele au rămas zăvorâte timp de patru zile, pentru a face imposibilă orice ingerinţă exterioară şi, mai cu seamă, pentru a împiedica răspândirea oricăror informaţii referitoare la evoluţia lucrărilor Dietei. Înfiorătoarea execuţie a lui Baba Novac s-a desfăşurat în toiul acestor evenimente, ea având, poate, rostul de oferi un exemplu eventualilor nesupuşi. Generalul Basta a mai zăbovit în oraş timp de câteva zile, încercând, fără succes, să ajungă la o înţelegere cu noii conducători ai Transilvaniei. La 7 februarie 1601, la ora 10 dimineaţa, el a părăsit, în sfârşit, oraşul, fiind condus în mod solemn de către consilierii transilvăneni până la Poarta Ungurească (situată pe actuala strada 21 Decembrie 1989, în apropierea Palatului Prefecturii). Părăsind pe furiş reşedinţa pe care împăratul

5

Az Registrum beb adusa roshan adot
 Glosztan Janos uram kioldesgeb es az
 batra maradat adossagok mogy sje-
 tepreth. Eaz fontol. 100.

Maradat uala kirt az registrumaly kiold-
 -es. gmb. regitusa. Diment adossan m. km.
 Miodlyvan Nyoliz fonttal. milint
 13 fehuul mogy ritb. Zaz fontbol
 szottim kj.

Az utban kiolditottim es zinneth
 milint az Registrumban beb
 rum irtam.

Az mikor Babanovakot mogy fatinteth
 kioldesgeb. adtam egy vas lantot,
 mely tordit iras valna. Sztuan
 Pinyml. de tudra eznek ad. - 87 60.

Tyomar Janos linnam mint Zivcsy Pal. Gorb
 kiolditeth az varas salinaban, iras egy
 bany oza minb. firtum m. h. t. t. - 87 50.

Ezeliz vevartb. in tiolum. el tison egy
 kiolditeth zabot, milnick az arvas
 mikor kirtum valna tiok. az amonda
 bopi tartozik az varas ule begi gazdal-
 -kozgith m. h. j. mindraml. firtise mogy
 az varas. tudtam azirt kiolditeth.
 ad R. i. 87 60. - 17 60.

Pagină din socotelile oraşului Cluj cu menţionarea lui Baba Novac.
 Arhivele Naţionale Cluj, Seria Socotelilor, an 1605, fila 5.

i-o acordase în Silezia, Sigismund Báthory a revenit la Cluj în aprilie 1601, însoțit de doar 20 de oameni. A fost primit, și de această dată, în triumf. Un triumf care a rămas, pentru el, cel din urmă.

În august 1601, după victoria obținută asupra lui Sigismund la Guruslău, Mihai Viteazul și generalul Basta au intrat împreună în Cluj prin poarta Podului (situată pe actuala stradă Regele Ferdinand, în apropierea sediului Poștei). Prudenți, clujenii au luat din timp legătura cu Basta, care a fost de acord să nu le îngăduie oștenilor lui Mihai - însetați de răzbunare pentru uciderea lui Baba Novac - să intre în oraș. În schimb, clujenii au achitat solda pe trei luni a armatei lui Basta și au acceptat încartiruirea în oraș a unei garnizoane imperiale. Mihai Viteazul a înălțat un steag pe locul în care fusese ridicat în țeapă Baba Novac, dar nu a putut face nimic pentru a răzbuna moartea căpitanului său. În aceste împrejurări, la Cluj, vechile divergențe dintre voievodul român și generalul imperial au reizbucnit. Se pare că, în cursul unei întrevederi cu generalul, Mihai ar fi exclamat: "Cine dracu sunt acei rudolfi și cezari despre care îmi tot vorbește unul ca Basta?" și alte asemenea lucruri puțin măgulitoare. Câteva zile mai târziu, la 19 august 1601, pe câmpia Turzii, Mihai Viteazul a fost asasinat, din ordinul lui Basta, de căpitanul valon Jacques de Beaur.

Tudor Sălăgean